

## Foglalkozása: könyvtáros

### A közművelődési könyvtárak felsőfokú végzettségű munkatársai saját magukról, munkájukról és hivatásukról

**Adam Ruszek**

(Adam RUSZEK: Zawód: bibliotekarz. Pracownicy wojewódzkich bibliotek publicznych z wyższym wykształceniem o sobie, swojej pracy i zawodzie.) = Z badan Instytutu Książki i Czytelnictwa. Czytelnictwo za granicą. Lek-tury. Sprawozdania. Warszawa, 1986. 7-42.p. Ism: MARTINOVITSNÉ KUTAS Ilona

A lengyel Nemzeti Könyvtár Könyv és Olvasási Intézete felmérést végzett a vajdasági közművelődési könyvtárakban dolgozó felsőfokú végzettségű könyvtárosok körében egyetemi tanulmányaikról és arról, hogyan hasznosítják könyvtári munkájuk során az egyetemen tanultakat.

A felmérésből kiderült, hogy mind a nappalin, mind a levelező tagozaton végzetek hiányolták az egyetemi programból a könyvtáros gyakorlati munkáját segítő tantárgyakat. Tehát azok is, akik már egyetemi éveik alatt is könyvtárban dolgoztak és azok is, akik a nappali tagozaton fejezték be tanulmányaikat. A megkérdezettek szerint a gyakorlati jellegű tárgyak inkább egyes részletkérdéseket fejtettek ki (pl. feldolgozási szabályok, katalogizálási szabályok), de nem érintettek kellő mélységben általános könyvtári problémákat, továbbá a történeti és elméleti jellegű tárgyak rováására növelni kellene a gyakorlati tárgyakra fordított időt.

Ezek a vélemények egyrészt azt igazolják, hogy nem kielégítő a gyakorlati képzés, másrészt viszont azt, hogy a végzett hallgatók az egyetemi képzés célját összekeverik egy szakiskola célkitűzéseivel. Az egyetemet felsőfokú szakiskolának szeretnék tudni, amelynek az a célja, hogy a szorosan vett gyakorlati tárgyak megtanításával felkészítsen a nagykönyvtárakban végzendő munkára. Nehéz ezt a nézetet jogosnak tartani: ez inkább az érettségire épülő szakmunkásképzés szelleme. A szakemberek szerint a bölcsészkarai könyvtárosképzésnek inkább általános könyvtártudományi tudnivalókat kell tartalmaznia és a hallgatók szellemi szintjét, látókörét kell bővítenie, hogy olyan végzősöket bocsássonak ki, akik képesek megszervezni és irányítani a kor szelleméhez igazodó könyvtárakat és tájékoztatási központokat, másrészt olyan tudós oktatógárdát kell kinevelnie, akik képesek továbbfejleszteni a könyv- és könyvtár - valamint a tájékoztatás-tudományt.

Vajon képes-e a lengyel könyvtárosképzés megfelelni a fenti kritériumoknak? A kérdőív válaszai és a sajtó cikkei is igen ellentmondásos nézőpontokat tükröznek. A megkérdezettek szerint a képzés történeti és elméleti tárgyakkal túlterhelt a humán tár-

gyak és a gyakorlati tárgyak rovására. Hiányolják pl. az újkori történelmet, Lengyelország történelmét, irodalomtörténetet, pedagógiát, pszichológiát. Szerintük a tanulmányok sem a pályára való gyakorlati felkészülést nem biztosítják, sem az intellektuális látókör szélesítését. Folyóiratcikkekben és sajtóvitákban sokszor hangzik el, hogy nincs kialakult tantárgykonceptió a felsőfokú könyvtárosképzésben. Ezen kívül nem alkották még meg az "ideális könyvtáros" modelljét, nem határozták meg, hogy mit kell tudnia, mivel kell foglalkoznia az ideálisan képzett könyvtárosnak. Eddig ugyanis a felsőfokú könyvtárosképzés tananyagának összeállítói előtt a 19. századi könyvtárosideál lebegett. A könyvtáros tehát legyen 1) tudós, - általában történész -, aki a könyvek között dolgozik és akinek az a legfontosabb, hogy saját tudományágában kutatómunkát végezzen; 2) közművelődési, népoktató személyiség, akinek az a feladata, hogy a könyveket a népközé vigye; 3) olyan dolgozó, akinek tevékenysége a szakma szűk horizontján nemigen terjed túl.

Napjainkban az ideális könyvtáros képének megrajzolásához többféle kérdésben kell dönteni. Vajon a könyvtáros szakmának az-e a legfontosabb eleme, hogy hogyan található meg a megfelelő információ, vagy az, hogy a könyvtáros tudjon katalogizálni, bibliográfiát összeállítani. Vagy ha a szakmát a szolgáltatási jelleg határozza meg, akkor a könyvtárosoknak éreznük kellene, hogy munkájukra a társadalomnak elengedhetetlenül nagy szüksége van.

A megkérdezettek véleményének ismeretében meg kellene reformálni a könyvtárosképzést, mégpedig úgy, hogy csökkenteni kellene az egyetemi könyvtárosképzés volumenét és ezzel egy időben fejleszteni, bővíteni kellene a középfokú könyvtárosképzést. Ennek eldöntése meghaladja e cikk kereteit, de annyi bizonyos, hogy igény van arra, hogy valaki kidolgozza a könyvtáros szakma tulajdonjegyeit és az elvárásokat az egyetemet végzett könyvtárossal szemben.

A vizsgálatból az is kiderült, hogy a felsőfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkezők 60%-a levelező tagozaton végzett (ráadásul felvételi vizsga nélkül került be az egyetemre, tehát a kiválasztás nem volt optimális). Minden harmadik megkérdezett tanárképző főiskolán szerzett könyvtáros diplomát (a főiskolák könyvtár tanszékeinek oktatógárdája jóval gyengébb, mint az egyetemeké). A 156 vizsgált személy összesen 14 különböző felsőoktatási intézményben végzett. A nappali tagozaton végzettek 45%-a, a levelező tagozatosok 36%-a vélekedett úgy, hogy tanulmányaik során nem kaptak elégséges felkészítést könyvtáros munkakörük ellátásához. Igen nagy úr tátong az elsajátított tananyag és a szakmai gyakorlat között. A megkérdezetteket munkahelyi frusztráció jellemzi, minden negyedikük elégedetlen pályaválasztásával, nagy többségük vélekedik úgy, hogy a társadalom nem sokra értékeli munkájukat. Egyötödük a könyvtárosságot nem szakmának, csak időtöltésnek tartja.

A felmérés alapján nem lehet egyértelműen meghatározni, hogy hol rejlenek a gyökerei a könyvtárosképzés jelzett gondjainak, de kiindulási pontot jelenthet e téma további kutatásához.

## A kérdőív

A Nemzeti Könyvtár Könyv és Olvasási Intézete kutatást folytat felsőfokú könyvtárosok között egyetemi tanulmányaikról, szakmai előmenetelükről, közérzetükről. A kérdőív anoním, a kutatási eredményeket tudományos célokra használjuk fel. Kérjük, hogy őszintén, részletesen válaszoljanak.

Köszönjük.

1. Úgy gondolja, hogy a könyvtárosság:
  - a. külön szakma, melynek ellátása speciális szakképzettséget igényel
  - b. olyan elfoglaltság, amelyhez általános alapképzettség után elegendő a továbbképzés és a gyakorlat (pl. egy egyhónapos felkészítő tanfolyam elvégzése)
  - c. más olyan "szellemi" foglalkozáshoz hasonló, amely nem igényel lényeges képzést, csak egy "munkába való bevezetést" (mint pl. ha valaki idegenforgalmi hivatalban helyezkedik el, vagy munkaerőgazdálkodási hivatalban?)
2. Ön szerint kit illet a "könyvtáros" besorolás:
  - a. mindenkit, tehát az adminisztrátorokon és a technikai, takarító személyzetten kívül mindenkit, aki a könyvtárban dolgozik
  - b. csak azokat a dolgozókat, akik legalább középfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkeznek
  - c. csak az egyetemet (posztgraduális tanfolyamot, vagy szakosítót vizsgát) végzett könyvtári dolgozókat
  - d. csak néhány olyan könyvtári dolgozót, akik bizonyos (milyen?) munkakört látnak el
  - e. nem tudom, attól függ?
3. Kit tart ismeretségi körében könyvtárosnak?
4. Könyvtárosnak szoktak nevezni tudományos könyvtárban alapvető, fontos tevékenységet folytató embereket is és egyszemélyes falusi könyvtárban dolgozókat is. Jogosnak tartja ezt? Kérjük, indokolja meg válaszát.
5. Egyetért azzal, hogy a könyvtárosság egy általános elnevezés, és a könyvtári intézmény egyes területein dolgozókra lehet alkalmazni? Melyek ezek a területek?
6. Van-e Ön szerint olyan feladat (vagy tevékenységi kör), amelyeknek ellátása speciális könyvtárosi képzettséget igényel:
  - a. kis (1-3 fős) közművelődési könyvtárban, vagy fiókkönyvtárban

|              |      |     |
|--------------|------|-----|
| beszerzés    | igen | nem |
| feldolgozás  | "    | "   |
| kölcsönzés   | "    | "   |
| tájékoztatás | "    | "   |

- b. megyei, városi (kerületi) közművelődési könyvtár

|              |      |     |
|--------------|------|-----|
| beszerzés    | igen | nem |
| feldolgozás  | "    | "   |
| kölcsönzés   | "    | "   |
| tájékoztatás | "    | "   |

## c. nagy tudományos és szakkönyvtár

|              |      |     |
|--------------|------|-----|
| beszerzés    | igen | nem |
| feldolgozás  | “    | ”   |
| kölcsönzés   | “    | ”   |
| tájékoztatás | “    | ”   |

7. Milyen részfeladatok láthatók el könyvtárosi végzettség nélkül a következő területeken:
- beszerzés
  - feldolgozás
  - kölcsönzés
  - tájékoztatás
8. Nagy tudományos könyvtárban mely munkakörökhöz milyen felsőfokú végzettség szükséges:
- |  |                                  |
|--|----------------------------------|
| felsőfokú könyvtárosi<br>(megnevezni): | egyéb felsőfokú<br>(megnevezni): |
|--|----------------------------------|
9. Megyei és nagyobb városi könyvtárban mely munkaterületekhez milyen végzettség kell:
- |  |                                  |
|--|----------------------------------|
| felsőfokú könyvtárosi<br>(megnevezni): | egyéb felsőfokú<br>(megnevezni): |
|--|----------------------------------|
10. Kis (1-3 személyes) közművelődési könyvtárban, vagy fiókkönyvtárban dolgozók számára milyen végzettséget tart:  
elegendőnek legmegfelelőbbnek
11. Milyen az Ön végzettsége? Kérjük, írja meg, hogy mikor, melyik egyetemen, vagy főiskolán, vagy szakosító tanfolyamon végzett
- karak közötti könyvtár szak
  - posztgraduális könyvtár szak
  - könyvtár-tudományos információs szak
    - esti, nappali
    - levelező

Figyelem: a 11/A vagy 11/B-t választóknak adjuk a 12. kérdést.

12. Véleménye szerint tanulmányai során a könyvtáros szakma gyakorlati ismereteit oktató tantárgyak és az elméleti tantárgyak (pl. tudományos tájékoztatás elmélete, bibliográfia elmélet, stb.) aránya
- megfelelő volt
  - nem volt megfelelő, túl kevés gyakorlati tantárgy volt (melyik)
  - nem volt megfelelő, túl kevés elméleti tantárgy volt (melyik hiányzott)
  - nem tudom, nem emlékszem
- Figyelem! A 11/c-t választóknak adjuk a 13., 14. és 15. kérdést.
13. Szerintünk a könyvtár szak tanulmányi anyagát három kategóriába lehet sorolni
- általános humán tárgyak (filozófia, logika, szociológia, pedagógia, művészettörténet, stb.)
  - szakmatörténeti tárgyak és elméleti szakmai tárgyak (könyv- és könyvtártörténet, bibliográfia elmélet, információelmélet)
  - a szakma gyakorlati ismereteit felölölő tárgyak (pl. könyvtártan, tudományos információ és dokumentáció, bibliográfia, stb.)

Megnevezné, hogy tanulmányai során az egyes csoportok milyen százalékban szerepeltek

- A B C
- nem emlékszem, nem tudom

14. Jelenleg, több évi szakmai gyakorlat után úgy ítéli, hogy a három tantárgycsoport megoszlása megfelelő volt
- a. igen, úgy vélem
  - b. nem, kevesebb tantárgy lehetett volna a ... csoportban és több a ... csoportban
  - c. nem tudom

Figyelem! Ha a kérdezett a 14/b-t választja, akkor adjuk a 15. kérdést.

15. Meg tudna nevezni olyan tantárgyakat, amelyek nagyon hiányoztak a programból?

16. A könyvtár szak Ön szerint (legalább két variációt válasszon ki)

- sok munkát, tanulást igényelt
- sok szabadidőt biztosított
- kielégítette intellektuális igényeit (tágította látókörét)
- eléggé unalmas volt

17. Szakmai tapasztalata alapján visszatekintve egyetemi tanulmányai jól felkészítették munkakörére a könyvtárban (igen, nem, nehéz megmondani)

Figyelem! Ha a válaszadó már munkába lépése előtt befejezte iskoláit, akkor adjuk a 18. és 19. kérdést.

18. Végzés után, munkába lépésekor milyen ismeretek hiányát érezte?

19. Az egyetem után munkába állók egy része úgy érzi, hogy az egyetemen tanultak nagy része felesleges. Egyetért Ön ezzel a nézettel ?

- igen
- nagyon is
- nem nagyon
- nem
- nincs véleményem

Figyelem! A 20. és 21. kérdést csak a levelező tagozaton végzetteknek adjuk.

20. Miért határozott úgy, hogy levelező tagozatra megy?

21. Végzés után mi változott meg munkahelyén (legalább két lehetőséget válasszon ki)

- felemeltek a fizetésem
- előléptettek
- más, érdeklődésemnek jobban megfelelő munkakörbe kerültem
- megváltozott, megerősödött a helyzetem, megváltozott a hozzám fűződő viszony
- semmi sem változott
- egyéb

22. Ha még egyszer kezdene és újból választhatna, mit választana:

- ugyanazt az egyetemet, szakot, szakosítót
- ugyanazt a szakmát és szakot, de más felsőoktatási intézményt (milyen)
- ugyanazt a szakmát, de más szakot - (milyen)
- más szakmát - (melyiket)

23. Meg tudná indokolni választát?

24. Munkahelyi feladatai közül melyek megoldása okoz problémát?

25. Milyen munkát végezne szívesen, vagyis a könyvtárban hol, mely munkaterületen, milyen jellegű munkát végezne szívesen?

26. Munkahelyén melyik munkát tartja a legfontosabbnak (függetlenül attól, hogy most milyen munkát végez)? Kérjük, hogy legalább hármat válasszon ki és állítsa sorrendbe.
- szakmai érdeklődés kielégítése
  - önállóságot, önálló döntéshozatalt igénylő beosztás betöltése
  - szakmai fejlődési lehetőség, pl. továbbképzés, a szakmai tudás elmélyítése
  - magas fizetés
  - jó munkahelyi légkör
  - szakmai előléptetés lehetőségei
  - végzett tevékenység vonzó volta
  - sok szabadidő, lehetőség az egyéni érdeklődési kör fejlesztésére
  - környezet elismerése, dicsérete
  - más - (mi?)
27. Minden szakmára szükség van, de az egyiket nagyobb társadalmi megbecsülés övezi, a másikat kisebb. Úgy látja, hogy társadalmunkban a könyvtáros szakmát nagyra becsülik
- a. igen, nagy elismerésnek örvend
  - b. közepesen megbecsült
  - c. nem becsülik
  - d. nem tudom
  - e. attól függ (mitől?)
- Figyelem, ha a megkérdezett a 27/a vagy a 27/b-t választja, akkor adjuk a 28. kérdést.
28. Mit gondol, miért becsülik ezt a foglalkozást az emberek? Mit értékelnek benne?
- Figyelem, ha a megkérdezett a 27/c vagy 27/d-t választja, akkor kapja a 29. kérdést.
29. Mit gondol, miért nem becsülik ezt a foglalkozást?
30. Ön szerint a könyvtáros magas helyet foglal el a társadalmi ranglétrán?
31. Mivel indokolja?
32. Hány éve dolgozik
- könyvtárosként
  - ebben a könyvtárban
  - ebben a munkakörben
33. A válaszadó véleménye az egész interjúról
34. A kérdező véleménye az egész interjúról, a válaszadó jellemvonásairól, a kérdezés folyamatáról

#### Adatok

- I. Nem: férfi nő
- II. Életkor: 25 év alatt
  - 26-35
  - 36-45
  - 46-55
  - 56-60
  - 60 év felett
- III. Jelenleg milyen munkakört tölt be?
- IV. Milyen könyvtári részlegben dolgozik?
- V. Munkában eltöltött éveinek száma (összesen)
- VI. Családi állapota
- VII. Mennyi a jövedelme
- VIII. Lakóhelye